

*Nie daj mi umierać Panie
w środku lata
gdy świeci słońce
i wiatr kołysze wysokie zboża
Kiedy mak zakwita
i tańczą na łące rumianki
Nie daj mi umierać Panie
w środku lata
gdy ciepło szumią drzewa
i niebo wszystkie z sobą nosi farby
Kiedy radosne koła zataczają
biało – czarne jaskółki
Nie daj mi umierać Panie
w środku lata...*

M. Dąbrowska, *Moje wędrowanie*

Ks. prof. dr hab. Jan Gliściński (1948–1998) **Były redaktor „Seminare”**

Przytoczone powyżej słowa są modlitwą poety zawierającą prośbę o to, by nie odchodzić z rzeczywistości ziemskiego wędrowania w samym środku życia. Lato bowiem jest synonimem życia – pełni życia. Dla Boga istnieje jednak tylko pełnia życia i dlatego czas Jego przychodzenia jest zawsze właściwy i odpowiedni. Te słowa poety w pełni odnoszą się do śmierci ks. Jana Gliścińskiego, wieloletniego profesora Akademii Teologii Katolickiej i Wyższego Seminarium Duchownego Księża Salezjanów w Łądzie. Bóg przyszedł po niego w sam środek lata kalendarzowego, gdy wszystko mówiło nam o życiu. Przyszedł po niego także w środku lata jego ziemskiego życia. Miał bowiem 50 lat. A ten wiek zawsze kojarzy się z pełnią ludzkich możliwości. Chciejmy zatem zatrzymać się i zadumać nad życiem naszego współbrata ks. Jana

Ks. Jan Gliściński urodził się 28 października 1948 roku w Łodzi, gdzie też został ochrzczony 14 listopada 1948 roku w parafii św. Teresy. Jego rodzicami byli Antoni i Józefa z domu Świerek. W Łodzi ukończył zarówno szkołę podstawową, jak i liceum zwieńczone zdaniem egzaminu dojrzałości w 1966 roku. W tym samym roku wstąpił do nowicjatu Zgromadzenia Salezjańskiego w Kutnie-Woźniakowie kończąc go złożeniem pierwszych ślubów zakonnych w 1967

roku. W latach 1967-1969 odbył studia filozoficzne w Oświęcimiu i Czerwińsku n. Wisłą. Po rocznej praktyce, którą odbył w Kutnie-Woźniakowie jako asystent nowicjatu rozpoczął studia teologiczne w Wyższym Seminarium Duchownym księży Salezjanów w Łądzie n. Wartą. Ukończył je w 1974 roku uzyskaniem stopnia magistra teologii w Katolickim Uniwersytecie Lubelskim oraz przyjęciem święceń kapłańskich, a następnie z polecenia przełożonych podjął pracę jako wikariusz parafialny w Aleksandrowie Kujawskim. W roku 1975 rozpoczął studia w Rzymie na Wydziale Literatury Klasycznej i Chrześcijańskiej Papieskiego Uniwersytetu Salezjańskiego, uzyskując w roku 1978 licencjat, a w roku 1979 doktorat na podstawie rozprawy *Doctrina de catechizandi rudes apud sanctum Augustinum*. Po zakończonych studiach w Rzymie powrócił ks. Jan do Polski i w latach 1979-1985 pracował w charakterze wykładowcy patrologii i języków klasycznych w Wyższym Seminarium Duchownym w Łądzie, pełniąc tam jednocześnie funkcję kierownika studiów. W roku 1986 ks. Gliściński został zatrudniony jako pracownik dydaktyczno-naukowy w Akademii Teologii Katolickiej, co wiązało się bezpośrednio z odejściem z Łądy i zamieszkaniem w domu profesorsko-studenckim w Łomiankach. W tym domu w latach 1988-1994 pełnił funkcję dyrektora tego domu, a wcześniej przez trzy lat funkcję wikariusza dyrektora. W roku 1995 wyjechał do pracy duszpasterskiej w Niemczech. Powrócił do kraju w 1997 i zamieszkał w domu salezjańskim w Aleksandrowie Kujawskim. Tam też zmarł 27 sierpnia 1998.

Z tych nieco suchych dat życiorysu wydobywa się postać ks. Jana Gliścińskiego jako salezjanina, kapłana, naukowca. I chociaż w jego śmierci Zgromadzenie straciło przede wszystkim wybitnego naukowca, to jednak nie wolno zapominać, iż był on także salezjaninem i kapłanem.

SALEZJANIN – ks. Jan Gliściński od młodości był zainteresowany i zafascynowany Zgromadzeniem Salezjańskim. Wynikało to bez wątpienia z faktu, iż pochodził z parafii salezjańskiej, w której na co dzień spotykał się z pracą i działalnością księży salezjanów. Stąd już w roku 1961 rozpoczyna naukę w Niższym Seminarium Salezjańskim w Czerwińsku. Ze względu na zamknięcie tego Seminarium w 1962 r. musiał kontynuować swoją naukę poza Zgromadzeniem. Nie mógł bowiem wstąpić do nowicjatu ze względu na brak wieku wymaganego przez prawo. W 1966 roku składa jednak podanie o przyjęcie do nowicjatu pisząc w podaniu i życiorysie: „obecnie pragnę nadal wstąpić do Zgromadzenia Salezjańskiego”. Takie stwierdzenie oznacza, iż pragnienie bycia salezjaninem towarzyszyło mu także wtedy, gdy podejmował naukę w Niższym Seminarium. Składając pierwsze śluby zakonne w 1967 roku staje się członkiem Zgromadzenia Salezjańskiego. Ugruntowuje swoją salezjańskość składając w 1972 roku śluby wieczyste. Salezjańskość ks. Jana ujawniała się w wielu sferach jego życia i działania. W tym miejscu warto odnoto-

wać jego aktywność w życiu własnej Prowincji. Przez wiele lat był wykładowcą i wychowawcą młodzieży salezjańskiej w seminarium. Wcześniej był także asystentem w nowicjacie, czyli najbliższym współpracownikiem magistra nowicjatu. Podkreślić także należy, iż był niemal stałym członkiem Inspektorialnej Komisji Formacji i Studiów, wieloletnim współredaktorem Biuletynu Salezjańskiego „Nostra”. Wspomnieć wreszcie należy, iż był uczestnikiem pięciu Kapituł Inspektorialnych oraz dwóch Kapituł Generalnych. Swoją znajomością języków służył Inspektorii jako tłumacz wielu jakościowo ważnych dokumentów Zgromadzenia i Kościoła. Można powiedzieć, iż jego salezjańskość oprócz wielu innych elementów przejawiała się w aktywnym uczestnictwie w życiu Zgromadzenia poprzez aktywność we własnej Inspektorii.

KAPŁAN – ks. Jan Gliściński był uczestnikiem Chrystusowego Kapłaństwa. Już wstępując do Zgromadzenia pisał, iż „pragnie poświęcić się Bogu jako kapłan”. W podaniu o dopuszczenie do święceń kapłańskich pisał: „uprzejmie proszę o dopuszczenie mnie do święceń kapłańskich, pragnę bowiem jako kapłan pracować w Zgromadzeniu Salezjańskim nad zbawieniem własnym i tych, których Opatrzność mi powierzy. Decyzję powyższa podejmuję świadomie i dobrowolnie”. Swoje kapłaństwo ks. Jan realizował nie tylko w pierwszym roku, w którym pracował jako wikariusz, katecheta i wychowawca ministrantów w Aleksandrowie Kujawskim w roku 1974. Realizował go także w okresie późniejszym. Już jako student udawał się z Rzymu w czasie wakacji do pracy duszpasterskiej w Niemczech. Pracował także w wielu parafiach włoskich. Będąc wykładowcą Wyższego Seminarium Duchownego w Łądzie służył pomocą kapłańską w okolicznych parafiach, głosił rekolekcje do młodzieży i starszych, aktywnie uczestniczył w duszpasterstwie służby zdrowia województwa konińskiego. Także później już jako profesor ATK regularnie brał udział w duszpasterstwie zagranicznym w okresie wakacyjnym. Ostatnie dwa lata jego życia związane są także z pracą duszpasterską w Niemczech oraz w Polsce w Aleksandrowie Kujawskim. Wydaje się, iż ks. Jan cenił sobie bardzo udział w Chrystusowym Kapłaństwie. Wykonując różnorodne funkcje nigdy nie izolował się od posługi duszpasterskiej, która związana była bezpośrednio z jego kapłaństwem.

NAUKOWIEC – ks. Jan Gliściński był jednak przede wszystkim salezjaninem-naukowcem. W tej dziedzinie odegrał szczególną rolę stając się naukowcem wybitnym. Po uzyskaniu doktoratu w 1979 w Rzymie i podjęciu pracy dydaktyczno-wychowawczej w Łądzie nie zadowolił się swoimi osiągnięciami naukowymi. Jego naukowe ambicje, ujawniane w licznych publikacjach, skłoniły go do dalszej pracy naukowej. Została ona zdominowana po objęciu stanowiska adiunkta przy Katedrze Literatury i Teologii Zachodu na Wydziale Teologicznym ATK. W roku 1990 uzy-

skuje stopień doktora habilitowanego humanistyki w zakresie historii starożytnej i patrologii na podstawie rozprawy „Polityka Kościelna św. Hilarego z Poitiers”. W roku 1994 zostaje mianowany przez Rektora ATK na wniosek Senatu Uczelni na stanowisko profesora i obejmuje kierownictwo Katedry Historii Kościoła Starożytnego. Prowadził przez wiele lat wykłady monograficzne, kursoryczne oraz seminaria w ATK oraz w Wyższym Seminarium Duchownym w Łądzie, które cieszyły się wśród studentów wielkim uznaniem. Był bowiem znakomitym znawcą problematyki patrologii i historii Kościoła Starożytnego. Współpracował z wieloma redakcjami naukowych czasopism, piastując między innymi stanowisko: redaktora naczelnego „Seminare”, współredaktora serii patrystycznej „Pisma Starochrześcijańskich Pisarzy”, współpracownika redaktora naczelnego „Collectanea Theologica”. Był też członkiem wielu towarzystw naukowych, w tym między innymi członkiem Komisji Badań nad Antykiem Chrześcijańskim, członkiem Komisji Sekcji Patrystycznej przy Komisji Episkopatu Polski ds. Nauki Katolickiej. Ks. Jan, jako owoc swojej pracy naukowej, pozostawił po sobie w spuściźnie 3 książki oraz ponad sto artykułów i recenzji naukowych. Był także promotorem kilkudziesięciu prac magisterskich studentów ATK oraz Wyższego Seminarium Duchownego w Łądzie oraz wygłosił wiele referatów na licznych sympozjach i konferencjach krajowych i zagranicznych. Można powiedzieć, że dzięki nieprzeciętnym zdolnościom oraz pracowitości, był naukowcem wybitnym, który na stałe wpisał się w naukę nie tylko polską. Wydaje się jednak, iż z różnych względów nie do końca wykorzystał swoje naukowe możliwości. Nie ulega jednak wątpliwości, iż poprzez śmierć ks. Gliścińskiego Zgromadzenia straciło wybitnego uczonego, który w świecie nauki dobrze reprezentował Towarzystwo Salezjańskie.

Każde wieko trumny zakrywa jakąś historię. Jest to zawsze historia wielka, bo jej autorem był człowiek stworzony przez Boga i przez Niego powołany do wielkiej godności, bo do bycia Jego partnerem w dialogu miłości. Wierzmy, że także wieko trumny ks. Jana pokrywa historię, która w sposób istotny wpisuje się w wielką historię Zgromadzenia, i którą tylko sam Bóg potrafi do końca odczytać. I dlatego nie wołamy już za poetą „nie daj mi umierać Panie w środku lata”, ale akceptując Twoją wolę Panie, mówimy: dziękujemy Ci, że pozwalasz nam umierać w środku lata, wpisując nasze historie w historię Zgromadzenia i Kościoła.

Henryk Skorowski SDB

**BIBLIOGRAFIA PRAC KS. DRA HAB. JANA GLIŚCIŃSKIEGO,
PROF. ATK**

1976

Instrumentum et vehiculum humanitatis, „Biuletyn Salezjański Nostra” 151 (1976), s. 33-34.

1979

Doctrina de communicatione interpersonalis eiusque applicationes in arte catechizandi „rudes” apud sanctum Augustinum, Roma 1979, ss. 80.

1980

Zarys patrologii, Łódź 1980, ss.104 (maszynopis).

Aby każdy dzień był Bożym Narodzeniem, „Biuletyn Salezjański Nostra” 202(1980), s. 3-5.

1981

Wizyta Jana Pawła II na Papieskim Uniwersytecie Salezjańskim w Rzymie, „Biuletyn Salezjański Nostra” 205 (1981), s. 19-24.

Symposium katechetyczne w WSD w Łądzie, „Biuletyn Salezjański Nostra” 205 (1981), s. 31-34.

Książd Bosko a postuga Piotra, „Biuletyn Salezjański Nostra” 210-211 (1981), s. 22-24.

Sprawozdanie z działalności WSD w Łądzie za rok 1980/81, „Biuletyn Salezjański Nostra” 213 (1981), s. 40-41.

1982

Nawrócenie w stylu Księdza Bosko, „Biuletyn Salezjański Nostra” 216 (1982), s. 4-5.

Fragmenty z „Wiadomości Salezjańskich”, „Biuletyn Salezjański Nostra” 217-218 (1982), s. 76-77.

Wspomożycielka Prymasa Tysiąclecia; „Biuletyn Salezjański Nostra” 219 (1982), s. 14-18.

Tłum.: *Listy ks. Bosko do księcia Augusta Czartoryskiego*, „Biuletyn Salezjański Nostra” 220-221 (1982), s. 6-11.

Tłum.: P. Brocardo, *Praca w życiu księdza Bosko*, „Biuletyn Salezjański Nostra” 220-221 (1982), s. 40-41.

Sprawozdanie z działalności WSD TS w Łądzie za rok 1981/82, „Biuletyn Salezjański Nostra” 224 (1982), s. 56-58.

Ksiądz Bosko a świat muzyki, „Biuletyn Salezjański Nostra” 225 (1982), s. 54-55.

1983

Tłum.: N. Baracco, *Oblicze Księdza Bosko*, „Biuletyn Salezjański Nostra” 228 (1983), s. 13-14.

Kapituła inspektorialna Prowincji św. Wojciecha. Łądz 8-11. XII.1982 r., „Biuletyn Salezjański Nostra” 229-30 (1983), s. 10-13.

Kim są główni odbiorcy naszego posłannictwa? „Biuletyn Salezjański Nostra” 235-236 (1983), s. 58.

1984

Miłość uzdalniająca do wyrzeczeń, „Biblioteka Kaznodziejska” 2 (1984), s. 91-93.

Miłość a sprawiedliwość społeczna, „Biblioteka Kaznodziejska” 2 (1984), s. 119-121.

Miłość w kręgu rodzinnym, „Biblioteka Kaznodziejska” 3-4 (1984), s. 198-201.

Miłość ojczyzny, „Biblioteka Kaznodziejska” 5 (1984), s. 198-201.

Spoleczne aspekty miłości, „Biblioteka Kaznodziejska” 6 (1984), s. 43-46.

Odbiorcy naszego posłannictwa, „Biuletyn Salezjański Nostra” 250 (1984), s. 19-23.

1985

Herb salezjański, „Biuletyn Salezjański Nostra” 257-258 (1985), s. 65-66.

1987

Problem obecności Eucharystii w «De catechizandis rudibus» św. Augustyna, [W]: *Pokarm nieśmiertelności*, red.: W. Myszor, E. Stanuła, Katowice 1987, s. 199-202.

Eucharystia w nauczaniu Ojców Kościoła, „Homo Dei” 2 (1987), s. 88-94.

Pobyty i męczeństwo św. Piotra w Rzymie, „Miesięcznik Diecezjalny Gdański” 4-5 (1987), s. 165-169.

Rec.: *Morte e immortalità nella catechesi dei Padri del III-IV secolo*, red. S. Felici, Roma 1985, „Collectanea Theologica” 57 (1987), fasc. 1, s. 173-175.

Rec.: *Dizionario patristico e di antichità cristiane*, red. A. Berardino, Casale Monferrato 1983, t.2., „Collectanea Theologica” 57 (1987), fasc. 1, s. 175-176.

Z problematyki duchowości pracy. Akta sympozjum patrystycznego (Rzym 15-17 marca 1985 r.). „Collectanea Theologica” 57 (1987), fasc. 4, s. 155-157.

1988

Eucaristia e crescita interiore in Agostino, [w]: *Crescita dell'uomo nella catechesi dei Padri (età postnicena)*, red. S. Felici, Roma 1988, s. 183-189.

Wpływ Eucharystii na wewnętrzny wzrost człowieka w nauczaniu św. Augustyna, „*Vox Patrum*” 8 (1988), z. 14, s. 267-276.

Rec.: J.N. Kelly, *Początki doktryny chrześcijańskiej*, tłum. J. Mrukówna, Warszawa 1988, „*Homo Dei*” 4 (1988), s. 318.

Chrześcijaństwo i kultura klasyczna, „*Collectanea Theologica*” 58 (1988), fasc. 2, s. 143-145.

Św. Augustyn a kobiety, „*Collectanea Theologica*” 58 (1988), fasc. 2, s. 145-146.

Nauka Ojców Kościoła na temat wewnętrznego wzrostu człowieka. Symposium patrystyczne, Rzym 20-21 marca 1987 r. „*Collectanea Theologica*” 58 (1988), fasc. 2, s. 147-150.

Początki filozofii chrześcijańskiej, „*Collectanea Theologica*” 58 (1988), fasc. 4, s. 137-139.

1989

Jak uczę patrologii w moim Seminarium Duchownym (odpowiedź na ankietę), „*Vox Patrum*” 9 (1989), z. 16, s. 435-436.

Mariologia Ojców Kościoła w okresie przednicejskim. Symposium patrystyczne, Rzym 18-19 marca 1988 r., „*Collectanea Theologica*” 59 (1989), fasc. 1, s. 132-135.

Nawrócenie religijne w pierwszych wiekach chrześcijaństwa, „*Collectanea Theologica*” 59 (1989), fasc. 1, s. 135-138.

Rec.: M. Durst: *Die Eschatologie des Hilarius von Poitiers*, Bonn 1987, „*Collectanea Theologica*” 59 (1989), fasc. 1, s. 177-178.

Rec.: R.L. Wilke: *Die frühen Christen. Wie die Römer sahen*, Graz-Wien-Köln 1986, „*Collectanea Theologica*” 59 (1989), fasc. 3, s. 180-182.

1990

Polityka kościelna św. Hilarego z Poitiers, Warszawa 1990, ss. 204.

Komunikacja międzyosobowa w „De catechizandis rudibus” św. Augustyna, „*Vox Patrum*”, 10 (1990), z. 18, s. 121-146.

Sewerowie a chrześcijaństwo, „*Collectanea Theologica*” 60 (1990), fasc. 4, s. 115-116.

Śladami Ojców pustyni, „*Collectanea Theologica*” 60 (1990), fasc. 2, s. 147-150.

Studia nad Ewagriuszem Pontyjskim, „*Collectanea Theologica*” 60 (1990), fasc. 2, s. 150-155.

Rec.: G. Rinaldi, *Biblia gentium. Primo contributo per un indice delle citazioni, dei riferimenti e delle allusioni alla Bibbia negli autori pagani, greci e latini di età imperiale*, Roma 1989, „Collectanea Theologica” 60 (1990), s. 184-188.

Tłum.: I. Viganò, Ks. Filip Rinaldi, *autentyczny świadek i tłumacz „ducha salezjańskiego”*, Kraków 1990, ss. 57.

1991

Arianizm jako narodowa religia Germanów, „Collectanea Theologica” 61 (1991), fasc. 1, s. 81-87.

Teologia liturgii w złotym okresie patrystycznym, „Collectanea Theologica” 61 (1991), fasc. 1, s. 101-103.

Corona Patrum (Salesiana), „Collectanea Theologica” 61 (1991), fasc. 1, s. 103-104.

Antychrześcijańskie ustawodawstwo szkolne Juliana Apostaty, „Collectanea Theologica” 61 (1991), fasc. 2, s. 47-53.

Kierunki współczesnych badań patrystycznych, „Collectanea Theologica” 61 (1991), fasc. 2, s. 97-102.

Obraz życia codziennego w starożytności chrześcijańskiej, „Collectanea Theologica” 61 (1991), fasc. 3, s. 141-143.

Tematy pedagogiczno-pastoralne w nauczaniu Ojców Kościoła, „Collectanea Theologica” 61 (1991), fasc. 3, s. 143-148.

Wydania dzieł Ojców Kościoła w języku włoskim, „Collectanea Theologica” 61 (1991), fasc. 3, s. 148-153.

Polityka kościelna św. Bazylego Wielkiego, „Collectanea Theologica” 61 (1991), fasc. 4, s. 71-79.

Pierwsze drukowane wydania dzieł Ojców Kościoła, „Collectanea Theologica” 61 (1991), fasc. 4, s. 126-127.

Przyczynek do greckiego leksykonu pokutnego, „Collectanea Theologica” 61 (1991), fasc. 4, s. 127-128.

Rec.: A. Baruffa, *Le catacombe di San Callisto. Storia – Archeologia – Fede*, Torino 1990, „Horyzonty Wiary” 9 (1991), s. 82-83.

Z wizytą u Sióstr Salezjanek, „Gazeta Łomiankowska” 19 (1991), s.3.

Z wizytą u Sióstr Niepokalanek, „Gazeta Łomiankowska” 20 (1991), s.4.

Z wizytą u Sióstr Katarzynek, „Gazeta Łomiankowska” 21 (1991), s.5.

1992

Współistotny Ojcu, Łódź 1992, ss.152.

Apogeum arianizmu, „Collectanea Theologica” 62 (1992), fasc. 1, s. 43-55.

Corona Patrum (cd.), „Collectanea Theologica” 62 (1992), fasc. 1 s. 165-166.

Panorama patrystyczna, „Collectanea Theologica” 62 (1992), fasc. 1, s. 166-167.

Lectio Augustini, „Collectanea Theologica” 62 (1992), fasc. 1, s. 167-168.

Gnostica, „Collectanea Theologica” 62 (1992), fasc. 1, s. 168-170.

Kapłaństwo chrzcielne i formacja teologiczne u Ojców Kościoła, „Collectanea Theologica” 62 (1992), fasc. 1, s. 170-171.

Patrystyczna lektura Ksiąg Mądrościowych, „Collectanea Theologica” 62 (1992), fasc. 1, s. 171-173.

Rec.: Nicola Lanzi, *La Chiesa nella conversione di S. Agostino*, Vaticano 1989, „Collectanea Theologica” 62 (1992), fasc. 1, s. 182-183.

Rec.: H. Skorowski, *Antropologiczno-etyczne aspekty regionalizmu*, Warszawa 1990, „Collectanea Theologica” 62 (1992), fasc. 1, s. 194-197.

Rec.: N.W. Pigulewska, *Kultura syryjska we wczesnym średniowieczu*, tłum. Cz. Mazur, Warszawa 1989 ss.310 + 25 il., „Collectanea Theologica” 62 (1992), fasc. 3, s. 192-193.

Chryścianizacja wsi galijskiej, „Collectanea Theologica” 62 (1992), fasc. 4, s. 90-92.

Prymas Hlond a wychowanie młodzieży, „Słowo Powszechne” 4 (1992), s. 8.

Rozpoczęcie procesu beatyfikacyjnego kard. Augusta Hlonda, „Gazeta Niedzielną” (Londyn) 4 (1992), s.1-2.

Kącik etymologiczny: Magister i minister. Biurokracja, „Gazeta Łomiankowska” 17 (1992), s. 7.

Kącik etymologiczny: Akademia, „Gazeta Łomiankowska” 20 (1992), s. 5.

Tłum.: I. Vigano: *Nauka społeczna Kościoła koniecznym środkiem wychowania do wiary*, Kraków 1992, ss. 38.

1993

Ewagriusz Pontyjski jako mistrz życia duchowego, [w]: *Wczesnochrześcijańska asceza*, Zagadnienia wybrane, red. F. Drączkowski, J. Pałucki, Lublin 1993, s. 73-81.

Zagadnienia społeczne w pismach Ojców Kościoła, „Collectanea Theologica” 63 (1993), fasc. 1, s. 53-65.

Rec.: *La mariologia nella catechesi dei Padri (età postnicena)*, red. S. Felici, Roma 1991, ss. 324, „Collectanea Theologica” 63 (1993), fasc. 3, s. 192-193.

Rec.: *Lo studio dei Padri della Chiesa oggi*, red.: E. Dal Covolo, A. Triacca, Roma 1991, ss. 234, „Collectanea Theologica” 63 (1993), fasc. 3, s. 194.

1994

Treści kerygmaticzne w „De catehizandis rudibus” św. Augustyna, [w]: *Ewan-gelizacja w epoce patrystycznej*. Zagadnienia wybrane, red. F. Drączkowski, J. Pałucki, Lublin 1994, s. 139-147.

Wczesnochrześcijańska kontrowersja paschalna do czasu Soboru Nicejskiego, „Saeculum Christianum” 1 (1994), nr 1, s. 43-54.

Wokół problematyki pedagogiczno - pastoralnej u Ojców Kościoła, „Seminare” 10 (1994), s. 177-190.

Chrześcijaństwo a upadek Cesarstwa Rzymskiego, „Collectanea Theologica” 64 (1994), fasc. 1, s. 63-69.

1995

Małżeństwo i rodzina w nauczaniu Ojców Kościoła, „Seminare” 11 (1995), s. 53-59.

W kierunku duchowej interpretacji Pisma świętego, [w]: *Quodvultdeus*, O obietnicach i przypowieściach Bożych, Warszawa 1995, s. 11-28, *Pisma Starochrześcijańskich Pisarzy*, t. 59.

1997

Powstanie i początki arianizmu, [w]: *Kościół, Wspólnota, Herezje*, Szkice z tradycji chrześcijańskiej, red. Mariusz Dobkowski, Warszawa 1997, s. 9-25.

Tadeusz Kołosowski SDB